

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	11
ПОХОДЖЕННЯ ЛЮДИНИ	14
1. Найпоширеніша точка зору на визначення найдавнішої людини	15
1.1. Австралопітек	16
1.2. Першолюдина – презинджантроп	17
1.3. Африка як можлива колыска всього людства	18
1.4. Архантроп	19
1.5. Перша людина на території України	20
1.6. Палеоантроп	20
1.7. Основні групи палеоантропів Європи	22
1.8. Людина сучасного фізичного типу	23
Запитання для самоконтролю	24
2. Біологічне та соціальне в формуванні найдавнішої людини	25
2.1. Біологічна основа формування найдавнішої людини	25
2.2. Як людина могла стати новою біологічною істотою	26
2.3. Чи створила людину саме праця?	27
2.4. Закінчення біологічного розвитку людини	28
Запитання для самоконтролю	29
3. Основні проблеми в питанні походження людини	29
3.1. Моно- та поліцентризм у питанні про походження людини	29
3.2. “Гомінідна тріада”	30
3.3. Людина сучасного фізичного типу. Проблема визначення	32
3.4. Еволюційна теорія виникнення та розвитку людства	33
3.5. Необхідність узгодження походження людини та людських рас	33
3.6. Гіпотетична можливість існування людини задовго до появи презинджантропа	34
3.7. Інші можливі точки зору на походження людини	35
3.8. Основні причини та умови виникнення й розвитку давної людини. Роль природних умов	35
Запитання для самоконтролю	37
ДОБА ПАЛЕОЛІТУ	38
1. Палеоліт як епоха. Природа Землі в час давніх фізичних типів людини	39

2. Археологічні пам'ятки палеоліту	41
2.1. Основні риси давніх кам'яних знарядь	41
2.2. Знаряддя олдувайської епохи	42
2.3. Знаряддя ашельської епохи	42
2.4. Знаряддя мустьєрської епохи	43
2.5. Знаряддя пізнього палеоліту	43
2.6. Палеолітичні пам'ятки України	44
3. Палеоліт України	44
3.1. Населення України ашельської доби	44
3.2. Безперервність розвитку місцевої культури України з часу ашелю	45
3.3. Населення України епохи мустьє	45
3.4. Пізньопалеолітичне населення України	45
Запитання для самоконтролю	46
4. Привласнююче господарство палеолітичної людини	47
4.1. Зародки господарської діяльності	47
4.2. Господарська діяльність презинджантропів	48
4.3. Мисливство та збиральництво архантропів	49
4.4. Основні риси господарства палеоантропів	50
4.5. Нове в господарстві пізнього палеоліту	51
5. Вогонь у житті найдавніших людей	51
5.1. Користування вогнем у час раннього палеоліту	51
5.2. Давні способи одержування вогню	52
5.3. Інші гіпотези про приборкання вогню людиною	54
Запитання для самоконтролю	55
6. Соціальна організація палеоліту	56
6.1. Соціальна та суспільна організація	56
6.2. Основні джерела до вивчення соціальної організації палеоліту	56
6.3. Організація колективів австралопітеків	56
6.4. Соціальна організація презинджантропів	58
6.5. Соціальна організація архантропів	58
6.6. Прагромада неандертальців	59
6.7. Замкнута прагромада пізніх палеоантропів	59
6.8. Індивідуальний та груповий шлюб	61
6.9. Громада неантропів	61
6.10. Морфологічне омолодження неантропа	62
6.11. Господарська необхідність формування громади неантропів ..	63
Запитання для самоконтролю	64

7. Духовні аспекти культури палеоліту	65
7.1. Прояви культу тварин та найвідоміші центри мистецтва людності палеоліту	65
7.1.1. Прояви культу тварин у архантропів	65
7.1.2. “Ведмедячі печери” палеоантропів	66
7.1.3. Культ печерного ведмедя в пізньому палеоліті	67
7.1.4. Найдавніші зображення, виконані людиною	68
7.1.5. Мистецтво палеоантропів	68
7.1.6. Відкриття мистецтва пізнього палеоліту	69
7.1.7. Техніка пізньопалеолітичних зображень	71
7.1.8. Основні періоди розвитку пізньопалеолітичного мистецтва	71
7.1.9. Палеолітичне мистецтво Туреччини	75
7.1.10. Основні пам’ятки палеолітичного мистецтва України	76
7.1.11. Кам’яна Могила – одне з найкращих давніх святилищ Європи	77
7.2. Розвиток мистецтва палеоліту за гіпотезою А.Д.Столяра. Палеолітичне мистецтво як велика й цікава проблема	77
7.2.1. Період “натуральної творчості”	78
7.2.2. Період “натурального макету”	78
7.2.3. Мистецтво “глиняного періоду”	79
7.2.4. Найдавніші глиняні статуетки	80
7.2.5. Період “монументальних анімалістичних шедеврів”	81
7.2.6. “Макарони” як акт оволодіння твариною	81
7.2.7. Образ жінки в мистецтві пізнього палеоліту	82
7.2.8. Чоловічі зображення пізнього палеоліту	83
Запитання для самоконтролю	84
7.3. Світоглядна модель людності пізнього палеоліту. Спроба визначення	85
7.3.1. Характер і тематика пізньопалеолітичного мистецтва (в ракурсі узагальнення)	85
7.3.2. Типи зображень у палеолітичному мистецтві та їхня семантика. Тотемістичні уявлення. Поняття про чурингу. Чуринга як тіло-душа людини й тотема. Анімістичні уявлення первісної людини. Жіночі зображення як чуринги	87
7.3.3. Функції жіночого образу в мистецтві пізнього палеоліту	96
7.3.4. Замість висновків: архетипи первісної свідомості	100

Запитання для самоконтролю	103
8. Доба палеоліту з погляду єдності складових природно-кліматичного та соціокультурного процесів	105
РАСОГЕНЕЗ	107
1. Людські раси	108
2. Типологічна та популяційна теорія рас	109
3. Фактори расоутворення	110
4. Вогнища расоутворення	111
5. Вузли расоутворення	114
6. Великі раси та сучасні народи мезолітичного рівня	115
7. Расогенез та сучасне населення України	115
Запитання для самоконтролю	116
ЕПОХА МЕЗОЛІТУ	117
1. Загальна характеристика епохи мезоліту	118
1.1. Епоха мезоліту та пережитковий мезоліт	118
1.2. Природно-кліматична ситуація пребореалу – перехідної епохи між льодовиковою та справді голоценовою добою	118
2. Особливості господарської діяльності мезолітичного населення	119
2.1. Криза палеолітичного й утвердження мезолітичного полювання	119
2.2. Криза мезолітичного господарства в кінці епохи мезоліту	120
2.3. Господарсько-культурні типи мезоліту	121
2.4. Знаряддя епохи мезоліту. Мікроліти та макроліти	121
2.5. Культурні області епохи мезоліту	122
3. Спосіб життя та соціальна організація	122
3.1. Спосіб життя громад епохи мезоліту	122
3.2. Що кому належало у громадах епохи мезоліту	123
3.3. Материнська та батьківська громади	124
3.4. Чи була громада мезоліту родом	124
Запитання для самоконтролю	125
4. Духовна культура мезолітичного населення як витоки світогляду сучасної людини (докосмічна стадія світогляду)	126
4.1. Мистецтво мезоліту. Мистецтво іспанського Леванту та інших територій Європи	126
4.2. Семантика мезолітичних зображень	127
4.3. Семантика мезолітичних чуринг. Трагування моментів народження та смерті	131

4.4. Міф, обряд, ритуал. Міфічний “час снів”. Міфологічне та сучасне наукове тлумачення категорії часу. Міфічні герої-першопредки. Подвійний (зооантропоморфний) вигляд першопредків. Життєвий цикл міфічних героїв-першопредків. Першопредки як деміурги, творці. Логіка міфологічного мислення	133
4.5. Тотемні предки в ролі культурного героя. Історія та світ як тотем і продукт його діяльності. Табу в світлі тотемістичних уявлень	148
4.6. У контексті узагальнення: домінанти мезолітичного світогляду	151
Запитання для самоконтролю	152
5. Замість висновків: докосмічна стадія світогляду людності палеоліту – мезоліту	153
ПРИНЦИПИ ПЕРІОДИЗАЦІЇ ГОЛОЦЕНОВОГО ЧАСУ: ІСТОРИЧНА ЕПОХА ТА ЇЇ ПЕРІОДИ; КЛІМАТИЧНА ЕПОХА ТА КЛІМАТИЧНІ ФАЗИ	
1. Астрономічні цикли та проблема періодизації голоценового часу ...	156
2. “Критичні паралелі” як зони локалізації найдавніших центрів культурогенезу	159
3. Міфічні періодизації давніх індоєвропейців та семітів	164
4. Циклічно-лінійна модель історичного процесу в казці “Мідне, срібне та золоте царства”	169
5. Кліматичні періоди й фази голоцену	172
Запитання для самоконтролю	177
ЕПОХА ПРОТОНЕОЛІТУ	178
1. Протонеоліт як історична епоха	179
2. Природно-кліматична ситуація бореалу – справжнього початку голоцену	182
Запитання для самоконтролю	183
3. Протонеоліт як епоха окремих передових районів світу	183
3.1. Близький Схід у протонеоліті	183
3.1.1. Ранній період епохи протонеоліту. Натуфійська культура	183
3.1.2. Середній період епохи протонеоліту. Докерамічний неоліт Єрихона А	187
3.1.3. Пізній період епохи протонеоліту. Докерамічний неоліт Єрихона В	190